

تأثیر شبکه های اجتماعی بر عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان

تحصیلات تحصیلی دانشگاه مازندران

نادر رازقی^۱، ابراهیم صالحی عمران^۲، مبینا کاظمی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۷/۱۶

چکیده:

شبکه های اجتماعی و وجود تعاملات و ارتباطات عمیق دانشجویان تحصیلات تکمیلی با اساتید خود یکی از عرصه های با اهمیت و تاثیرگذار در عملکرد تحصیلی دانشگاهی است. با توجه به تاثیرات همه جانبه شبکه اجتماعی رسمی و غیر رسمی در نظام آموزش عالی این بررسی در صدد بررسی تاثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه مازندران می باشد. جامعه آماری این مطالعه را کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه مازندران در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ تشکیل داده است. روش پژوهش در این تحقیق پیمایشی بوده و داده ها از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. حجم نمونه تحقیق ۳۵۸ نفر بوده که از طریق نمونه گیری گیری تصادفی ساده جمع آوری گردید.

یافته های پژوهش نشان می دهد که شبکه اجتماعی رسمی تاثیر معنی داری بر عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی نداشته است اما شبکه اجتماعی غیر رسمی ($\beta = ۰/۵۰۵$) بیشترین تاثیر مثبت بر متغیر عملکرد تحصیلی است داشته

است. پس از آن متغیر میزان صمیمیت شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۳۵۱$) قوی ترین پیش بینی کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بوده است. متغیر حجم و یا اندازه شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۲۲۲$)، کیفیت شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۱۸۲$) و

دسترسی ($\beta = ۰/۰۹۴$) قرار دارند. ضریب تعیین تعدیل یافته نشان دهنده آن است که متغیرهای مستقل این بررسی به میزان ۰/۴۴ درصد از واریانس متغیر وابسته تحقیق یعنی عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی را تبیین می کند. در نتیجه، لازم است برنامه ریزان آموزش دانشگاهی از قابلیت های شبکه های اجتماعی غیر رسمی استفاده نموده و از آن به عنوان مکانیزم ارتباطی مهم برای ارتقای عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بهره گیری نمایند.

واژه های کلیدی: شبکه اجتماعی رسمی و غیر رسمی، آموزش عالی، عملکرد تحصیلی، برنامه ریزی آموزشی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی.

^۱ دانشیار جامعه شناسی، گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران (نویسنده مسئول) razeghi@umz.ac.ir

^۲ استاد برنامه ریزی آموزشی، گروه علوم تربیتی دانشگاه مازندران

^۳ کارشناسی ارشد مطالعات جوانان از دانشگاه مازندران

مقدمه :

امروزه هیچ تردیدی وجود ندارد که پژوهش و تولیدات علمی، ملاک برتری ملت‌ها و جوامع است. دانشگاه‌ها در توسعه ملی و پیشبرد دانش، علم و فناوری نقش اساسی داشته و بستر اصلی تفکر، اندیشه و تحقیق در هر جامعه‌ای به حساب می‌آیند.

در دو دهه گذشته، ظرفیت تحصیلات تکمیلی با توجه به اهمیت مضاعف آن از حیث آموزش مبتنی بر پژوهش نسبت به سایر دوره‌ها همواره رو به افزایش بوده است. و سیاست‌های کلی نظام علم و فناوری نیز بر آن ابرام و اصرار داشته‌اند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی بدلیل اینکه در زمان تحصیل تا حدود زیادی آموزشی مبتنی بر پژوهش را پشت سر می‌گذارند و از سوی دیگر نیاز به ارائه پایان‌نامه برای دریافت مدرک تحصیلی خود دارند، به گونه‌ای ژرف‌تر پا به عرصه پژوهش می‌گذارند و نقش گسترده‌تر و مهمی می‌توانند در تولید علم و دانش داشته باشند (فعلی و همکاران، ۱۳۸۵: ۹۴). اگر چه آمار مشخص و دقیقی از سهم دانشجویان تحصیلات تکمیلی در تولید فعالیت‌های علمی و پژوهشی مشخص نیست اما بررسی‌های اندک صورت پذیرفته نشانگر آن هستند که دانشجویان تحصیلات تکمیلی سهم زیادی در تولیدات علمی دارند. به عنوان مثال در یکی از بررسی‌ها مشخص گردید که ۵۵٪ از پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه پزشکی در داخل کشور برگرفته از پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری بوده است (رفاهی و دیگران، ۱۳۷۹). بنا بر این می‌توان بیان کرد که تحصیلات تکمیلی در نظام آموزش عالی نیروی محرکه پیشرفت و توسعه پایدار آموزش عالی محسوب شده و در سطوح بالاتر و مطلوب‌تری پاسخگوی نیازهای جامعه باشند. لذا شناخت نیازها و دغدغه‌های این دانشجویان، و توجه به عملکرد آموزشی، پژوهشی در جهت شکوفایی استعدادها و دانشجویان تحصیلات تکمیلی امری اجتناب‌ناپذیر است. عملکرد تحصیلی به معنای کلیه فعالیت‌ها و تلاش‌های آموزشی و پژوهشی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی در جهت کسب علم و دانش در دانشگاه از خود نشان می‌دهد، همواره به عنوان یکی از اهداف مهم نظام آموزش عالی و دانشگاه‌ها مورد توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان بوده است. دانشجویان تحصیلات تکمیلی علاوه بر یادگیری علم، مهارت‌ها و ارزش‌ها و هنجارهای مربوط به رشته علمی و آموزشی با برقراری ارتباط با استادان و مشارکت در پروژه‌های تحقیقاتی با ارزش‌های علمی ساختار مربوط به دانشگاهی که معمولاً از طریق برنامه درسی پنهان صورت می‌گیرد، آشنا شده و بطور مستقیم و غیر مستقیم شخصیت حرفه‌ای خود را شکل می‌دهند (گدازگر و علیزاده اقدم، ۱۳۸۶). در این مسیر عوامل مختلفی بر روی عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی تاثیر گذار هستند و این مساله از سوی دانشمندان حوزه‌های مختلف علمی از جمله روانشناسی تربیتی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسان مورد کنکاش قرار گرفته و عناصر متعددی را در عملکرد تحصیلی تاثیرگذار دانسته‌اند. یکی از عواملی که از سوی جامعه‌شناسان علم مورد توجه قرار گرفته است نقش شبکه‌های اجتماعی و وجود تعاملات و ارتباطات عمیق دانشجویان با اساتید خود یکی از عرصه‌های با اهمیت و تاثیرگذار در عملکرد تحصیلی دانشگاهی است. اهمیت شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی، روابط اساتید با دانشجویان تاحدی است که آموزش عالی بریتانیا با نمونه‌های دانشگاهی آکسفورد و کمبریج از طریق ایجاد ارتباطات غیر رسمی استاد و دانشجو از سایر الگوهای آموزش عالی متمایز می‌شود (قانعی راد، ۱۳۸۵). به تعبیر کالینز (۲۰۰۹) تنها شایستگی‌های علمی و استانداردهای فنی به تنهایی نمی‌توانند به موفقیت علمی منتهی شود بلکه دانشگاه و نهاد علم یک نظام اجتماعی است که در آن انبوهی از فعالیت‌های شناختی و غیر شناختی انجام می‌شود. نتایج مطالعاتی که در کشور در دهه‌های اخیر صورت گرفته است نشان می‌دهد که در دانشگاه‌های ایران نقش کنش‌های متقابل روزمره و تعاملی در فضای علم و تحصیلات تکمیلی کم‌رنگ است. برای مثال در برخی از رشته‌های دانشگاهی در کشور ایران از قبیل

¹ Collins

علوم اجتماعی ضعف ارتباطات بین استاد و دانشجو وجود دارد (عبدللهی ۱۳۷۵: ۲۱). و در برخی از این پژوهش ها نتایج بدست آمده نیز حاکی از ضعف شبکه های اجتماعی در نظام آموزش عالی و اجتماعی علمی است. کار های علمی دانشجویان بیشتر به صورت فرد گرایانه و غیر جمعی انجام می شود و فضای گفتگو و مشارکت کنشگران اجتماع علمی شبکه ای و عمیق نیست و تعاملات به گونه ای است که در آن روابط و تعاملات نهادینه نشده معطوف است. (قاضی طباطبایی و مرجایی، ۱۳۸۰). و این وضعیت به یک وضعیت بی هنجاری تبدیل شده است (قانعی راد، ۱۳۸۵). می توان بیان نمود که ویژگی این دسته از مطالعات این است که آنها به توصیف وضعیت تعاملات و شبکه اجتماعی در فضای دانشگاهی بسنده کرده اند. اما دسته ای دیگر از مطالعات به اثرات ارتباطات و تعاملات و نقش آن در پیشرفت و عملکرد تحصیلی را مد نظر قرار داده اند. به عنوان مثال گراوند و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه خود به بررسی خود کارآمدی پژوهشی، عوامل اجتماعی و محیط آموزشی - پژوهشی دانشگاه با عملکرد آموزشی - پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد پرداخته اند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بین عوامل اجتماعی و خرده مؤلفه های آن مانند حمایت اساتید و زیرساخت های دانشگاهی با عملکرد آموزشی - پژوهشی دانشجویان، رابطه معناداری وجود دارد. حائری زاده و همکاران (۱۳۸۸) قانعی راد (۱۳۸۵) در پژوهشهای خود نشان داده اند که تعاملات مثبت اجتماعی بین دانشجویان و استاد تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان ایفا می کند. و با مطالعه نواح و همکاران در سال ۱۳۹۱ نشان داده اند که تعاملات و روابط بین دانشجویان و استادان یکی از مهم ترین عرصه های ساختار اجتماعی علم به شمار می آید. و تعاملات و روابط دانشجویان با استادان با میزان سرمایه های آنها در بیرون و درون فضای آکادمیک رابطه مثبت و معنادار دارد (نواح و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۶). مطالعات کو و هیو^۱ (۲۰۰۱)، اندو و هارپل^۲ (۱۹۸۲) و گددارد^۳ (۲۰۰۳) در مطالعه خود نشان دادند که رابطه مثبت و معنی داری بین شبکه های ارتباطی دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنها وجود دارد. و یا نانز^۴ (۲۰۰۹) نیز که در مطالعه ای خود در بررسی تأثیر سرمایه های اجتماعی و فرهنگی بر پیشرفت تحصیلی نشان داده که شبکه های اجتماعی، به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر پیشرفت تحصیلی، تأثیر مثبت و معناداری دارند. کوماراجو^۵ و همکاران (۲۰۱۰) مقاله ای با عنوان " نقش تعاملات دانشجو-استاد در بهبود خود پنداره، انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانشجویان " انجام دادند. یافته های این بررسی نشان داد که تعاملات دانشجویی با اعضای هیئت علمی می تواند در توسعه مفاهیم تحصیلی دانشجویان و ارتقاء انگیزه و موفقیت تحصیلی آنها نقش مهمی ایفا کند. دانشکده ها و دانشگاه هایی که به طور فعال ارتباطات نزدیک و مکرر بین دانشجویان و اعضای هیات علمی خود را تقویت می کنند، به احتمال زیاد می توانند به طور بالقوه در افزایش رشد فکری و حرفه ای دانشجویان خود نقش مهمی ایفا کنند. یافته های این مطالعه بیانگر این است که دانشجویان موفق در ارتباط با حتی یک عضو هیئت علمی، به احتمال زیاد احساس رضایت بیشتری نسبت به زندگی دانشجویی دارند. گرچه اغلب تعاملات با دانشکده ها در محیط کلاس رسمی رخ می دهد، اما دانشجویانی که تعاملات غیررسمی تجربه می کنند، انگیزه بیشتری دارند، مشغول و فعالانه در فرآیند یادگیری مشغول می شوند تعامل غیر رسمی بین دانشجویان به عنوان عامل اصلی فرهنگ دانشگاهی شناخته می شود و تأثیر مهمی بر نگرش ها، منافع و ارزش های دانشجویان دانشگاهی دارد. تعاملات رسمی یا غیررسمی دانشجویان می تواند در محیط های آموزشی و یا در خارج از آن هر دو نقش مهمی در موفقیت تحصیلی دانشجویان ایفا کند. این کنشها و تعاملات رسمی و غیر رسمی علاوه بر اینکه تأثیر زیادی در عملکرد آموزشی و

¹ Kuh & Hu

²Endo & Harpel

³ Goddard

⁴ Nunez

⁵ Komarraju

پژوهشی دارند در شکل‌گیری هویت علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز نقش مهمی دارند (جنسن و جتن^۱، ۲۰۱۶) و حتی سبب نوآوری علمی می‌شوند (مولر و پرس^۲، ۲۰۱۹). اگر چه مرور مطالعات پیشین در کشور نشان از توجه به نقش تعاملات و شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از مولفه‌های موثر سرمایه اجتماعی و نقش آن در پیشرفت تحصیلی و عملکرد تحصیلی مورد توجه بوده است اما بیشتر این مطالعات در سطح نظام آموزش و پرورش و یا دانشجویان سطوح کارشناسی متمرکز بوده‌اند. علاوه بر این، این بررسی‌ها شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی را از هم متمایز نکرده و به خصوصیات ساختی (اندازه، تراکم و ترکیب)، خصوصیات تعاملی (شیوه تماس، فراوانی تماس، صمیمیت، دوام و ماندگاری رابطه) آن توجه نداشته‌اند. برای همین پرسش اصلی مطالعه حاضر این است که شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی چه تاثیری در عملکرد آموزشی و پژوهشی آنها دارد؟

ادبیات پژوهش:

روابط اجتماعی هسته اصلی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود و موجب می‌شود کنشگران با گسترش پیوندهای خود، کنش‌های خود را در ساختار جامعه تسهیل نمایند و از این طریق به اهداف خود دست یابند. البته جامعه‌ها و اجتماع‌های در برقراری ارتباط و کمیت و کیفیت آن یکسان نبوده و تفاوت‌هایی از جنبه‌های مختلف بین آنان وجود دارد، نظیر تفاوت‌های ناشی از عوامل اجتماعی، فرهنگی و ساختاری می‌باشد (باستانی و صالحی هیکویی، ۱۳۸۶). بنابر این شبکه‌ها ساختارهای اجتماعی‌اند که به وسیله ارتباطات بین افراد و گروه‌ها ایجاد می‌شوند (لیتل جان، ۱۳۸۴: ۶۸۴). روابط اجتماعی می‌توانند به صورت نظام مند و روشن به صورت شبکه‌ها تجلی یابند. ساخت اجتماعی یک شبکه، عبارت است از "اعضای شبکه" و مجموعه‌ای از "پیوند ها" که افراد و کنشگران را به هم متصل می‌سازد، تشکیل شده است. اعضای شبکه می‌توانند افراد، گروه‌ها، نهادها، موجودیت‌های حقوقی و یا سازمان‌ها و ... باشند (ولمن، ۱۹۸۸).

شبکه اجتماعی به عنوان یک ساختاری اجتماعی عبارت از کنشگرانی (عموماً فردی یا سازمانی) تشکیل شده‌است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی و روابط اجتماعی به هم وصل هستند و با هم پیوند رسمی و غیر رسمی یا پیوند قوی^۳ و ضعیف^۴ دارند تعریف شده است (ولمن، ۲۰۱۸). مساله اصلی در دیدگاه شبکه، روابط اجتماعی به عنوان واحد اصلی تشکیل دهنده ساخت جامعه است. ساخت اجتماعی به عنوان یک شبکه، از "اعضای شبکه" و مجموعه‌ای از "پیوند ها" که افراد، کنشگران یا گره‌ها را به هم متصل می‌سازد، تشکیل شده است. اعضای شبکه می‌توانند افراد گروه‌ها، نهادها، موجودیت‌های حقوقی و یا سازمانها و... باشند (باستانی و صالحی هیکویی، ۱۳۸۶). این اجتماع شبکه‌ای هم در سطح روابط رسمی و هم در شبکه روابط غیر رسمی به عنوان بخشی از سازمان اجتماعی می‌توانند با تسهیل کنش‌های هماهنگ خود، کارآمدی یک جامعه را افزایش دهند (پوتنام، ۱۹۹۴: ۱۶۷).

شبکه اجتماعی و عملکرد تحصیلی:

پوتنام در نظریه خود شبکه اجتماعی و تعاملات افراد با یکدیگر را یکی از بنیادی‌ترین جز سرمایه اجتماعی قلمداد می‌کند. پوتنام نوع شبکه اجتماعی را به دو دسته شبکه افقی^۵ و شبکه عمودی^۱ از هم تفکیک می‌کند.

¹ Jensen & Jetten

² Muller & Peres

³ Strong ties

⁴ Weak ties

⁵ Horizontal networks

کند. به نظر وی افراد در شبکه روابط افقی افراد از قدرت و وضعیت برابری برخوردار هستند و کنشگران با هم در ارتباط هستند و اطلاعات را به صورت شفاف بین خود رد و بدل می کنند. لذا در شبکه های افقی مشارکت افراد را افزایش می دهد و سبب تسهیل فعالیتها و کنش های کنشگران در اجتماع خواهد شد. از نظر پوتنام شبکه های اجتماعی افقی و یا به تعبیری شبکه های غیر رسمی از طریق فراهم آوردن امکان تعامل و مباحثه بیشتر، و با گسترش پیوند های خود، کنشهای خود را در ساختار جامعه (دانشگاهی) تسهیل می کنند و از این طریق به رسیدن به اهداف خود یعنی عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان کمک می کنند. شبکه اجتماعی عمودی و یا سلسله مراتبی و رسمی اغلب غیر موثق تر از شبکه های افقی هستند. شبکه های عمودی به سبب عدم وجود هنجار و تعامل متقابل عموماً رابطه یک طرفه حاکم است برای همین کنشهای جمعی را تسهیل نمی کنند و کار ساز نیستند. بنابر این هر چه قدر شبکه های اجتماعی افقی تر باشد موفقیت نهادی آن نیز بیشتر است (پوتنام و همکاران، ۱۹۹۴). و بسیاری از تجربه های افراد از طریق ارتباطات غیررسمی موجود بین آنها انتقال می یابند (مینان، ۲۰۱۰).

بر این اساس روابط تعامل دانشجویان در دانشگاه روابط غیر رسمی میان استاد و دانشجو تأثیر مستقیمی بر رشد فکری و توانایی های دانشجویان داشته باشد (چیکرینگ ۱۹۶۹، اسپادای ۱۹۷۰) و در نهایت شبکه های اجتماعی غیر رسمی منجر به بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان شود (استدفلد و همکاران، ۲۰۱۹). به عنوان مثال در مطالعه ولکوبین و همکارانش نشان داده شده است دانشجویان انتقالی، با ثابت نگه داشتن دیگر متغیرها به خاطر ضعف در داشتن روابط غیر رسمی با اساتید موفقیت تحصیلی کمتری داشته اند. (حائری زاده و همکاران، ۱۳۸۸). هنگامی که دانشجو احساس می کند استاد او را می شناسد، احساس تعهد بیشتری به استاد و خواسته های او خواهد داشت. دانشجویان خود را بیشتر متعهد به اساتیدی می دانند که آنان را می شناسند. دانشجویان با داشتن ارتباطات غیر رسمی احساس همدلی بیشتری می کنند و قضاوت های مثبت تری در باره آنان ارائه می دهند. وجود این رابطه می تواند به دانشجو کمک کند که مشکلات درسی خود را به صورت کارآمدتر رفع کند. وجود رابطه بیرون از کلاس امکان گفتگو با استاد در خارج از ساعات رسمی به دانشجو این امکان را می دهد که بیشتر از استاد استفاده کند. اغلب، بهترین تجربه های یادگیری دانشجویان در گفتگوهای خصوصی و نیمه خصوصی با استاد و مباحثه غیر رسمی میان استاد و دانشجو در بیرون از کلاس شکل می گیرد (لوهر^۲ ۲۰۰۴) (حائری زاده و همکاران، ۱۳۸۸).

شبکه های اجتماعی بخصوص در زمینه آموزشی ابعاد مختلفی دارند (استدفلد و همکاران، ۲۰۱۹). برای همین علاوه بر دسته بندی شبکه اجتماعی به دو دسته شبکه افقی و شبکه عمودی و یا رسمی و غیر رسمی محققان شبکه اجتماعی به خصوصیات شبکه های اجتماعی از جمله به خصوصیات ساختی^۳ (اندازه، تراکم^۴ و ترکیب^۵، خصوصیات تعاملی^۶ (شیوه تماس، فراوانی تماس، صمیمیت، دوام و ماندگاری رابطه)^۷ و خصوصیات کارکردی^۸ (انواع حمایت) (ایسراییل و راندز، ۱۹۸۷) (باستانی و صالحی هیکویی، ۱۳۸۶) نیز توجه داشته اند. اندازه شبکه، ترکیب، تراکم و دیگر خصوصیات شبکه در ابعاد ساختی و تعاملی بر میزان و نوع حمایت دریافتی تأثیر گذار هستند (ولمن، ۱۹۹۹). برای همین در مطالعات شبکه های اجتماعی و عملکرد تحصیلی به خصوصیات شبکه های اجتماعی نیز توجه کرده اند. به عنوان مثال پاسکارلا و ترنزینی در مطالعه خود به فراوانی تماس های غیررسمی و یا به عبارت دیگر اندازه و تراکم شبکه اجتماعی توجه کرده اند و نتایج مطالعات آنها نشان داد که تراکم شبکه اجتماعی افراد بالاترین همستگی را با عملکرد تحصیلی و نمرات

¹ Vertical networks

² Lohr

³ Structural characteristics

⁴ Density

⁵ Composition

⁶ Interactional characteristics

⁷ Durability

⁸ Functional characteristics

دانشجویان داشته است. و یا مطالعه در مطالعه دیگر نشان داده شده است که خصوصیات شبکه های اجتماعی از جمله فراوانی، کیفیت و استحکام تعامل های دانشجویان و اساتید تاثیر قابل ملاحظه ای بر رشد و توسعه فکری دانشجویان داشته است (قانعی راد، ۱۳۸۵: ۱۱). همانطور که در نظریه یادگیری تعاملی (جانسون و جانسون ۱۹۸۹ و ۱۹۸۴؛ جانسون و جانسون و هلوبک، ۱۹۹۳ و ۱۹۹۸) استدلال می شود، تعامل در فرایندهای آموزشی و یادگیری همکارانه، عملکرد و موفقیت و بهره وری بیشتری را موجب می شود. بر اساس نظریه شبکه اجتماعی، این پژوهش ابعاد، نوع و خصوصیات شبکه های اجتماعی و نقش آن در عملکرد تحصیلی (آموزشی و پژوهشی) دانشجویان تحصیلات تکمیلی را مورد بررسی تجربی قرار می دهد.

فرضیه اصلی پژوهش:

۱- بین شبکه اجتماعی رسمی و عملکرد تحصیلی رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد.

۲- بین شبکه اجتماعی غیر رسمی و عملکرد تحصیلی رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد.

فرضیه فرعی پژوهش

میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان بر حسب جنسیت پاسخگویان تفاوت معناداری وجود دارد.

میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان بر حسب دوره تحصیلی پاسخگویان تفاوت معناداری وجود دارد.

میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان بر حسب دانشکده محل تحصیل پاسخگویان تفاوت معناداری وجود دارد.

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر، پیمایشی و طرح تحقیق از نوع مقطعی می باشد. واحد تحلیل این مطالعه در سطح فرد بوده است. جامعه آماری این مطالعه شامل کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه مازندران که در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ (۲۷۷۶ نفر) مشغول به تحصیل بوده اند، می باشد. که تعداد نمونه بر اساس فرمول کوکران با احتمال ۹۵ درصد اطمینان، ۳۵۸ نمونه برآورد شده است. اما به منظور پیشگیری از احتمال مخدوش بودن پرسشنامه ها در اثر پاسخ ندادن، عدم بازگشت پرسشنامه، مخدوش و کامل نبودن پاسخ نامه ها و همچنین به منظور افزایش پایایی تحقیق تعداد نمونه تحقیق ۳۹۰ نفر تعیین گردید که پس از کنار گذاشتن پرسشنامه های مخدوش، در نهایت ۳۶۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش نمونه ها به شیوه نمونه گیری طبقه ای متناسب^۱ یعنی متناسب با تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی هر دانشکده (از دانشکده علوم پایه ۲۴ درصد، دانشکده هنر و معماری ۶ درصد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۷ درصد، دانشکده فنی-مهندسی ۹ درصد، دانشکده تربیت بدنی ۷ درصد، دانشکده اقتصاد ۱۴ درصد، و دانشکده علوم انسانی ۳۳ درصد) به عنوان نمونه انتخاب شدند. با توجه به مشخص شدن حجم نمونه هر دانشکده، لیست دانشجویان تحصیلات تکمیلی تهیه گردید و سپس از روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک بطور منظم نمونه ها (افراد) انتخاب شدند.

پایایی^۲ ابزار سنجش:

^۱ Stratified sampling

^۲ Reliability

در این مطالعه از روش آلفای کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتماد پرسشنامه استفاده شده که میزان آن برای هر یک از متغیرها در جدول زیر آمده است. با توجه به اینکه در پژوهش های علوم انسانی، ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷۰ قبول است، لذا می توان پایایی پرسشنامه این مطالعه را مطلوب ارزیابی نمود.

جدول ۱: آلفای کرونباخ مرتبط با پایایی پرسشنامه

متغیرهای تحقیق	مقدار آلفای کرونباخ
شبکه اجتماعی رسمی	۰/۷۹
شبکه اجتماعی غیر رسمی	۰/۸۲
عملکرد آموزشی	۰/۸۳
عملکرد پژوهشی	۰/۷۷
عملکرد تحصیلی	۰/۸۵

نحوه سنجش متغیرها:

سنجش متغیر وابسته (عملکرد تحصیلی)

عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سه بعد حیطه عملکرد آموزشی و عملکرد پژوهشی (بنی عقیل و همکاران، ۱۳۹۳) و معدل مورد سنجش قرار گرفته است.

عملکرد آموزشی در دو بعد فعالیت آموزشی و برنامه ریزی مورد سنجش و اندازه گیری قرار گرفت. این شاخص ها بر مبنای مقیاس لیکرت پنج درجه ای خیلی کم (۱) کم (۲) تا حدودی (۳) زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵) نمره گذاری شده است.

برای سنجش فعالیت آموزشی در کلاس و خارج از آن از مؤلفه های: شرکت در بحث های کلاسی، ارائه مطالب درسی یا علمی در کلاس، خارج از ساعت کلاس متن و یادداشت سخنرانی برای ارائه در کلاس، در طول روز بخشی از وقت خود را به فعالیت های علمی، مطالعه درسی و غیر درسی، انجام و تکمیل تکالیف اختصاص دادن استفاده شد. این مؤلفه ها بر اساس مدل مطالعاتی کارلسون^۱، بوزمن، کاکمار، رایت و مک ماهان (۲۰۰۰)، نونیس و رایت^۲ (۲۰۰۳) و نونیس و هودسون^۳ (۲۰۰۶) بوده است.

برای سنجش مؤلفه برنامه ریزی از گویه های زیر استفاده شد: دقیقاً مشخص کردم که برای امتحان چه مدت باید مطالعه کنم، برای عملکرد خوب در امتحان از وقت بطور مناسب استفاده می کنم، برای جبران عدم موفقیت خود، شخصا برنامه ریزی می کنم، از ابتدای سال تصمیم می گیرم طبق یک برنامه منظم مطالعه کنم ولی تصمیم عملی نمی شود، دو هفته مانده به امتحان درسهایم روی هم انباشته می شود و فرصت کمی برای مطالعه دارم، برای موفقیت در امتحان فعالیت های کلاسی را منظم و با دقت انجام می دهم، هر زمان فرصتی پیش می آید مطالب درسی را مطالعه می کنم. این پرسش ها براساس پرسشنامه فام و تیلور و درتاج (۱۳۸۳) بوده است

¹ Carlson

² Nonis & Wright

³ Nonis & Hudson

عملکرد پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دو بعد مشارکت پژوهشی محقق ساخته و فعالیت پژوهشی مورد سنجش قرار گرفته است. برای **سنجش مشارکت در پژوهش** از مؤلفه‌های: همکاری با اساتید در انتشار مقاله علمی، همکاری با اساتید در نقد کتاب، همکاری با اساتید در تلخیص کتاب، همکاری با اساتید در ترجمه کتاب یا مقاله استفاده شد.

و برای **سنجش فعالیت پژوهشی** از مؤلفه‌های: تعداد مقاله‌های منتشر شده، تعداد سخنرانی‌های علمی ارائه شده، تعداد سمینارهای کلاسی ارائه شده، تعداد کتاب‌های که نقد کرده‌اند، تعداد کتاب‌هایی که تلخیص کرده‌اند، تعداد کتاب‌هایی که ترجمه کرده‌اند، تعداد همایش‌هایی که حضور و شرکت داشته‌اند، تعداد سمینارهایی که حضور و شرکت داشته‌اند و تعداد انجمن و کارگاه‌های مقاله‌نویسی که حضور و شرکت داشته‌اند مورد سنجش قرار گرفت. برای سنجش این مؤلفه از مدل مطالعاتی رخشانی و شمس (۱۳۹۳) استفاده شده است.

و برای سنجش معدل: معدل کل دروس گذرانده شده تا کنون، مورد سؤال واقع شد.

سنجش متغیر مستقل (شبکه اجتماعی)

شبکه اجتماعی در دو بعد شبکه اجتماعی رسمی و شبکه اجتماعی غیر رسمی مورد سنجش قرار گرفت. هر کدام از این ابعاد بر اساس حجم یا سایز شبکه، میزان صمیمیت، دسترسی به شبکه، کیفیت شبکه در طیف پنج درجه‌ای مقیاس لیکرت کاملاً مخالف (۱) مخالف (۲) تا حدودی (۳) موافق (۴) و کاملاً موافق (۵) نمره گذاری شده است.

برای سنجش و اندازه‌گیری متغیر شبکه اجتماعی تدوین سوالات مربوط به حجم یا سایز شبکه بر اساس ژنراتور اسم- مفسر، و همچنین سوالات مربوط به صمیمیت شبکه براساس پرسشنامه بانک جهانی (۲۰۰۲) و از مدل مطالعاتی ناهاپیت و گوشال^۱ (۱۹۹۸)، شارع پور (۱۳۸۷)، حائری زاده (۱۳۸۸)، امین بیدختی و شریفی (۱۳۹۲) و صالحی عمران (۱۳۹۳) استفاده شده است. سوالات مربوط به دسترسی به شبکه اجتماعی براساس پرسشنامه بانک جهانی (۲۰۰۲) و مدل مطالعاتی شارع پور (۱۳۸۷)، حائری زاده (۱۳۸۹) و شیرینی و همکاران (۱۳۹۳)، و سوالات مربوط به کیفیت شبکه براساس تکنیک ژنراتور موقعیت^۲ طراحی شده است.

یافته‌های پژوهش:

یافته‌های توصیفی:

در نمونه مورد بررسی این پژوهش، ۱۶۲ نفر (۴۵/۰ درصد) از پاسخ‌گویان را دانشجویان دختر و ۱۹۸ نفر (۵۵/۰ درصد) از آنها را دانشجویان پسر تشکیل داده‌اند. میانگین سنی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ۲۶/۵ سال بوده است. به لحاظ وضعیت تاهل، ۲۵۸ (۷۱/۷ درصد) دانشجویان مورد مطالعه مجرد و ۱۰۲ نفر (۲۸/۳

¹ Nahapiet & Ghoshal

² Position Generator

در این روش، دسترسی فرد به مشاغل مختلف سنجیده می‌شود. به علاوه شدت پیوندی که فرد از طریق آن به این مشاغل دسترسی دارد نیز محاسبه می‌شود. و اینکه فرد به چه میزانی به مشاغل دارای پرستیژ بالا دسترسی داشته و چقدر شبکه اجتماعی او دارای تنوع و گوناگونی است.

درصد) آنها متاهل بوده اند. بر اساس یافته ها، ۳۰۷ نفر (۸۵/۳ درصد) از پاسخ گویان این تحقیق را دانشجویان مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و ۵۳ نفر (۱۴/۷ درصد) از پاسخ گویان را دانشجویان مقطع دکترا تشکیل داده است.

دانشکده های علوم انسانی با ۳۳/۱ درصد (۱۱۹ نفر)، دانشکده علوم پایه ۲۳/۹ درصد (۸۸ نفر) دانشکده علوم اقتصادی ۱۳/۶ درصد (۴۹ نفر)، دانشکده فنی و مهندسی ۹/۲ درصد (۳۳ نفر) دانشکده تربیت بدنی ۶/۷ درصد (۲۴ نفر)، دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۶/۷ درصد (۲۴ نفر) و دانشکده هنر و معماری ۶/۴ درصد (۲۳ نفر) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان پاسخ گویان را به خود اختصاص داده اند

یافته های استنباطی

یکی از فرضیه هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب جنسیت بوده است.

جدول ۲. آزمون تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب جنسیت

متغیر	گروه ها	تعداد	میانگین	آزمون T	درجه آزادی	مقدار sig	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاوت میانگین ها
							حد پایین حد بالا
جنسیت	زن	۱۹۸	۲/۶۳				
	مرد	۱۶۲	۲/۶۰				
				-۰/۴۹۳	۳۵۸	۰/۶۶۶	-۰/۱۱۵۳ -۰/۰۶۹۰

نتایج جدول دو نشان می دهد که تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب جنسیت معنی دار نمی باشد. مقدار آزمون T برابر با -۰/۴۹۳ بوده است که در سطح معناداری ۹۵٪ حاکی از عدم وجود اختلاف معنادار میان دو گروه زنان و مردان بوده است. به عبارت دیگر عملکرد تحصیلی با توجه به متغیر جنسیت متفاوت نیست.

یکی از فرضیه هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب مقطع تحصیلی بوده است.

جدول ۳. آزمون تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب دوره تحصیلی

متغیر	گروه ها	تعداد	میانگین	آزمون T	درجه آزادی	مقدار sig	فاصله اطمینان ۹۵٪ تفاوت میانگین ها
							حد پایین حد بالا
مقطع تحصیلی	کارشناسی ارشد	۳۰۷	۲/۵۴				
	دکترا	۵۳	۳/۰۹				
				-۹/۳۳۴	۳۵۸	۰/۰۰۰	-۰/۶۶۷۵ -۰/۴۳۵۲

نتایج جدول سه نشان می‌دهد که بین میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب دوره تحصیلی تفاوت معنی داری وجود دارد. میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان دوره دکتری از میانگین عملکرد تحصیلی دوره کارشناسی ارشد بیشتر است.

آزمون تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب دانشکده

جدول ۴ آزمون آنوا (تحلیل واریانس یک طرفه) عملکرد تحصیلی بر حسب

دانشکده					
مجموع مربعات	درجه آزادی (df)	مربع میانگین	F	عدد معناداری	
۱/۹۵۸	۷	۰/۲۸۰	۱/۴۴۳	۰/۱۸۷	بین گروه‌ها
۶۸/۲۲۶	۳۵۲	۰/۱۹۴			با گروه‌ها
۷۰/۱۸۴	۳۵۹				مجموع

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، بین میانگین عملکرد تحصیلی بر حسب دانشکده محل تحصیل تفاوت معنی داری وجود ندارد.

تحلیل رگرسیون چند متغیره:

در تجزیه و تحلیل رگرسیون چند متغیره برای فهم نرمال بودن توزیع نمرات از آزمون کولموگروف اسمیرنوف^۱ استفاده شد. با توجه به مقدار این آزمون ($Ks = 1/01$) و سطح معنی داری ($Sig = 0/250$) و تأیید نرمال بودن داده‌ها از رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

جدول ۵. خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی

ضریب همبستگی چند گانه (R)	ضریب تعیین اصلاح شده (R ²)	ضریب تعیین (R ²)	سطح معناداری (sig)	خطای آماری	ضریب
۰/۶۶	۰/۴۴	۰/۴۳	۰/۰۰۰	۰/۳۳۳	۱/۹۱۶

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چند گانه (R) معادل ۰/۶۶ محاسبه شده که بیانگر این مطلب است که متغیر های مستقل تحقیق به طور همزمان به مقدار ۰/۶۶ با عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی همبستگی دارند. ضریب تعیین اصلاح شده بیانگر آن است که ۴۳ درصد از

¹ Kolmogorov-Smirnov test

² Durbin-Watson

تغییرات عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی از طریق متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود و ۵۷ درصد باقی مانده متعلق به عوامل دیگر می باشد که خارج از این بررسی هستند. نسبت F مشاهده شده مبنی بر آزمون معنی داری ضریب تعیین معادل $۵۵/۸۵۱$ محاسبه شده است که در سطح بسیار بالای آماری معنی دار است ($\text{Sig} = ۰/۰۰۰$). همچنین مقدار آماره دوربین-واتسون ($۱/۹۱۶$) نشان می دهد که بین باقیمانده ها همبستگی متوالی وجود ندارد. با توجه به این شاخص می توان گفت که مدل رگرسیونی از کفایت لازم برخوردار است.

جدول ۶ ضرایب رگرسیونی ابعاد شبکه اجتماعی بر عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی

تورم واریانس	آماره های هم خطی		عملکرد تحصیلی			B	Beta	مقدار تی	سطح معنی داری	ضریب حداقل تحمل	تورم واریانس
	ضریب	خطی	B	Beta	مقدار تی						
-	-	۰/۰۰۳	۲/۹۹۳	۰/۴۳۵	۲/۹۹۳	۰/۴۳۵	عدد ثابت				
۱/۸۲۸	۰/۵۴۷	۰/۶۴۵	-۰/۴۶۰	-۰/۱۹	-۰/۱۹	-۰/۱۲	شبکه اجتماعی رسمی				
۱/۵۵۶	۰/۶۴۳	۰/۰۰۰	۴/۹۰۶	۰/۵۰۵	۴/۹۰۶	۰/۴۴۱	شبکه اجتماعی غیر رسمی				
۱/۵۲۶	۰/۶۵۵	۰/۰۰۰	۴/۹۰۴	۰/۲۲۲	۴/۹۰۴	۰/۱۱۰	حجم یا سایز شبکه				
۱/۵۶۷	۰/۶۴۳	۰/۰۰۰	۷/۳۱۸	۰/۳۵۱	۷/۳۱۸	۰/۲۸۸	صمیمیت شبکه				
۱/۳۴۳	۰/۶۷۹	۰/۰۰۶	۲/۷۸۶	۰/۱۳۲	۲/۷۸۶	۰/۰۹۴	دسترسی شبکه				
۱/۷۲۹	۰/۷۴۴	۰/۰۰۰	۳/۹۳۳	۰/۱۸۲	۳/۹۳۳	۰/۱۱۵	کیفیت شبکه				

ضریب رگرسیونی استاندارد شده یا بتا β در جدول شماره ۶ نشان می دهد که شبکه اجتماعی رسمی تأثیر معنی داری بر عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی نداشته است اما شبکه اجتماعی غیر رسمی ($\beta = ۰/۵۰۵$) بیشترین تأثیر مثبت بر متغیر عملکرد تحصیلی است داشته است. پس از آن متغیر صمیمیت شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۳۵۱$) قوی ترین پیش بینی کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بوده است. در مرتبه ی بعدی، متغیر حجم و یا اندازه شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۲۲۲$)، کیفیت شبکه اجتماعی ($\beta = ۰/۱۸۲$) و دسترسی ($\beta = ۰/۰۹۴$) قرار دارند.

مقدار ضریب تعیین (R^2) بدست آمده در جدول نشان می دهد شبکه اجتماعی می تواند $0/441$ درصد از واریانس متغیر عملکرد تحصیلی را تبیین کند. شاخص ضریب حداقل تحمل^۱ « و تورم واریانس^۲ جدول ۶ نشان می دهد که بین متغیر های مستقل هم خطی وجود ندارد^۳.

بحث و نتیجه گیری:

این پژوهش در صدد بررسی و تبیین نقش شبکه های اجتماعی رسمی و غیر رسمی در عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه مازندران بوده است. نتایج پژوهش نشان داد که تفاوت میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان (عملکرد آموزشی و پژوهشی) تحصیلات تکمیلی بر حسب جنسیت معنی دار نمی باشد. اما عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب دوره تحصیلی تفاوت معنی داری وجود دارد. بدین معنی که میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان دوره دکتری از میانگین عملکرد تحصیلی دوره کارشناسی ارشد بیشتر است. و این مساله با توجه به دوره تحصیلی تقریباً طبیعی به نظر می رسد. یافته های تحقیق همچنین نشان داد بین میانگین عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب دانشکده محل تحصیل تفاوت معنی داری وجود ندارد.

از یافته های مهم و اصلی تحقیق این بوده است که؛ بین شبکه اجتماعی غیر رسمی دانشجویان با عملکرد تحصیلی (عملکرد آموزشی و پژوهشی) آنان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بدین معنی که هرچه دانشجویان در شبکه های اجتماعی غیر رسمی بیشتر قرار بگیرند، عملکرد تحصیلی بالاتری دارند. این یافته بر این مساله تاکید دارد که کسب موفقیت های علمی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی وابسته به تعاملات مستمر استاد و دانشجو در شبکه های غیر رسمی است. ساختارهای تعامل چهره به چهره استاد و دانشجو منبع انرژی عاطفی بوده و در عملکرد تحصیلی و فعالیت های علمی و پژوهشی بسیار موثر هستند. ارتباط شخصی میان استادان و دانشجویانی که بعداً استاد می شوند سازنده زنجیره ای از تعاملات در طول نسل ها هم هست. بنابر این عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی به شبکه تعاملات غیر رسمی آنها وابسته است. رابطه ابزاری در تعاملات علمی خشک و بدون روح، کمکی به عملکرد تحصیلی (هم در حوزه پژوهش، هم در حوزه آموزش) نمی کند. همانگونه که یافته های این تحقیق نشان داد بین شبکه اجتماعی رسمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی با عملکرد تحصیلی (آموزشی و پژوهشی) آنها رابطه معناداری وجود نداشته است. بیشتر شبکه های اجتماعی غیر رسمی هستند که موقعیت هایی را برای تبادل اطلاعات فراهم می کنند و عملکرد تحصیلی در حوزه آموزش و پژوهش را تسهیل می سازند. همانگونه کوماراجو و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه خود نشان داده اند، تعاملات غیر رسمی بین دانشجویان و اساتید در محیط های آموزشی و یا در خارج از آن نقش مهمی در عملکرد و موفقیت تحصیلی دانشجویان ایفا می کند. و یا بر

¹ Tolerance

² VIF (Variance Inflation Factor)

³ در صورتی که میزان Tolerance کمتر از $0/1$ و یا VIF بیشتر از 10 باشد، رای به وجود هم خطی بین متغیرهای مستقل می دهیم.

اساس مطالعه پاسکارلا (۱۹۸۰) روابط غیررسمی دانشجویان- استاد، ارتباط مثبت و معناداری بین میزان و کیفیت تماس های غیررسمی دانشجویان و عملکرد تحصیلی دانشجویان، دارد. این یافته با نتایج پژوهش شیری و همکاران (۱۳۹۳) حائری زاده (۱۳۸۸)، قانعی راد (۱۳۸۵) و مطالعات خارج از کشور پژوهشهای گو و همکاران (۲۰۱۴)، حسن و بگد (۲۰۱۳)، تایلور (۲۰۱۲)، آکار (۲۰۱۱)، مارتین (۲۰۰۹)، نری و ویل (۲۰۰۸)، اوله و ویلسون (۲۰۰۷)، کو و هیو (۲۰۰۱) و اندو و هارپیل (۱۹۸۲) مطابقت دارد.

بنابراین با توجه به اهمیت شبکه های غیر رسمی در عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دستیابی بهتر دانشجویان به اهداف آموزشی و پژوهشی و در نتیجه ارتقای عملکرد تحصیلی (آموزشی و پژوهشی) آنان لذا لازم است اقدامات عملی مناسبی در حوزه های آموزشی و پژوهشی دانشگاه و تقویت روابط صمیمانه در محیط دانشگاه برای بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی صورت پذیرد. همانگونه که مطالعه نشان داد روابط رسمی و الزام آور نهادی کارآمد نیستند لذا لازم است در روابط موجود در شبکه های اجتماعی دانشگاهها از روابط عمودی به روابط افقی تغییری اساسی صورت پذیرد تا استادان، دانشجویان و نخبگان علمی را در شبکه های اجتماعی در تعامل بیشتری قرار گیرند تا با تقویت روابط صمیمانه در محیط دانشگاه عملکرد آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ارتقا یابد. همچنین برنامه ریزان آموزش دانشگاهی می توانند از قابلیت های شبکه های اجتماعی غیر رسمی استفاده نموده و از آن به عنوان مکانیزم ارتباطی مهم برای پیشبرد توان آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بهره گیری نمایند.

منابع

- امین بیدختی علی اکبر، شریفی نوید (۱۳۹۲) ارائه الگویی مبتنی بر بازخورد ۳۶۰ درجه جهت ارزیابی عملکرد تحصیلی دانشجویان پذیرش شده بدون کنکور در مقطع تحصیلات تکمیلی، **پژوهش در برنامه ریزی درسی**، دوره ۱۰، شماره ۱۲، ۱۱۸ - ۳۳.
- باستانی سوسن، صالحی هیکویی، مریم. (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی شبکه و جنسیت: بررسی ویژگی‌های ساختی، تعاملی و کارکردی شبکه اجتماعی زنان و مردان در تهران. **نامه علوم اجتماعی**، ۳۰(۰)، ۶۳-۹۵.
- حائری زاده، سیدعلی، اصغرپورماسوله، احمدرضا، نوغانی محسن، میرانوری سیدعلیرضا(۱۳۸۸). بررسی تاثیر روابط اجتماعی استاد-دانشجو بر موفقیت تحصیلی دانشجویان، **علوم اجتماعی (دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد)**، دوره ۶ شماره ۱: ۲۷-۵۱.
- رفاهی، مهتاب؛ رفاهی، الهه؛ ثابت، بابک و بقایی، عبدالله (۱۳۷۹) کیفیت پایان نامه و چگونگی اجرای آن: نظرسنجی از کارورزان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. **پژوهش در علوم پزشکی**، ۶ (۱)، ۶-۱.
- شیرینی، نعمت اله؛ خوش مرام، مژگان؛ رستمی، فرحناز؛ میرک زاده، علی (۱۳۹۳) نقش سرمایه اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان: مطالعه موردی دانشجویان کشاورزی دانشگاه رازی. **فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی**، ۴(۶)، ۵۷-۸۳.
- صالحی عمران، ابراهیم. (۱۳۹۳). آموزش عالی و سرمایه اجتماعی. پژوهشنامه توسعه فرهنگی اجتماعی. ۱(۱): ۵۷-۷۷.
- عبداللهی محمد(۱۳۸۵) جامعه شناسی ایران، نگاهی به گذشته، حال و آینده، **رهیافت**. ۶ (۱۳): ۸۱-۸۷.
- فعلی، سعید؛ پزشکی راد، غلامرضا؛ چیذری، محمد(۱۳۸۵) بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در فعالیتهای پژوهشی و تولید علم، **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، شماره ۴۲: ۹۴-۱۰۷.
- قاضی طباطبایی، محمود، مرجایی، هادی. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر خوداثربخشی دانشجویان دانشگاهی کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه تهران. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**. (۱۹): ۳۱-۵۷.
- قانعی راد، محمدامین. (۱۳۸۵). نقش تعاملات دانشجویان و اساتید در تکوین سرمایه اجتماعی دانشگاهی. **مجله جامعه شناسی ایران**. ۷(۱): ۳-۲۹.
- قانعی راد، محمد امین. (۱۳۸۵). تعاملات دانشجویان، انگیزش و کنشگر رشته ای. **پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**. ۱۲(۲): ۱-۲۲.
- گدازگر، حسین و عزیززاده اقدم، محمداقبر (۱۳۸۵). مطالعه عوامل مؤثر بر تولید علم در بین اعضاء هیأت علمی دانشگاهها (نمونه مورد مطالعه: اعضاء هیأت علمی دانشگاه تبریز). **مجله علوم اجتماعی دانشگاه مشهد**، سال ۳ شماره ۲: ۱۴۸-۱۲۳.

- لیتل جان، استیفن (۱۳۸۴) **نظریه های ارتباطات** ، مترجم سید اکبر میرحسینی و مرتضی نوربخش، تهران: جنگل.
- نواح عبدالرضا، رضادوست کریم، پورتر کارونی محمد (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر تعاملات و ارتباطات دانشجویان با استادان. **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**. ۱۸ (۱): ۲۵-۴۱.
- Collins, R. (2009). *The sociology of philosophies*. Harvard University Press.
- Endo, J. J., & Harpel, R. L. (1982). The effect of student-faculty interaction on students' educational outcomes. *Research in Higher Education*, 16(2), 115-138.
- Jensen, D. H., & Jetten, J. (2016). Bridging and bonding interactions in higher education: social capital and students' academic and professional identity formation. *Institutional Determinants of Social Inequality*, 71, 1-11.
- Israel, B. A., & Rounds, K. A. (1987). Social networks and social support: A synthesis for health educators. *Advances in Health Education and Promotion*, 2(31), 1-35.
- Goddard, R. D. (2003). Relational networks, social trust, and norms: A social capital perspective on students' chances of academic success. *Educational evaluation and policy analysis*, 25(1), 59-74.
- Komarraju, M., Musulkin, S., & Bhattacharya, G. (2010). Role of student-faculty interactions in developing college students' academic self-concept, motivation, and achievement. *Journal of College Student Development*, 51(3), 332-342.
- Kuh, G. D., & Hu, S. (2001). The effects of student-faculty interaction in the 1990s. *The Review of Higher Education*, 24(3), 309-332.
- Lohr, S. C. (2004). *Student's faculty connectedness: Grasping the essence of informal interactions*, [dissertation] South California University.
- Meenan, C., King, A., Toland, C., Daly, M., & Nagy, P. (2010). Use of a wiki as a radiology departmental knowledge management system. *Journal of digital imaging*, 23(2), 142-151.
- Muller, E., & Peres, R. (2019). The effect of social networks structure on innovation performance: A review and directions for research. *International Journal of Research in Marketing*.

- Nunez, A. M. (2009). Modeling the effects of diversity experiences and multiple capitals on Latina/o college students' academic self-confidence. *Journal of Hispanic Higher Education*, 8(2), 179-196.
- Pascarella, E. T. (1980). Student-faculty informal contact and college outcomes. *Review of educational research*, 50(4), 545-595.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1994). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.
- Stadtfeld, C., Vörös, A., Elmer, T., Boda, Z., & Raabe, I. J. (2019). Integration in emerging social networks explains academic failure and success. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(3), 792-797.
- Volkwein, J. F., King, M. C., & Terenzini, P. T. (1986). Student-faculty relationships and intellectual growth among transfer students. *The Journal of Higher Education*, 57(4), 413-430.
- Wellman, B. (2018). *Networks in the global village: Life in contemporary communities*. Routledge.

The Effect of Social Networks on the Educational and Research Performance of postgraduate Students at the University of Mazandaran, Iran

Nader Razeghi¹. Ebrahim Salehi Omran². Mobina Kazemi³

Abstract

Social networks and deep interactions and communication between postgraduate students and their professors is one of the most important and influential factors in educational and research performance. Considering the effects of formal and informal social networking in higher education system, this study seeks to investigate its impact on the academic performance of postgraduate students in the University of Mazandaran. The statistical population of this study consists of all postgraduate students of Mazandaran University in 2017 academic year. It is a survey study research and the data were collected by questionnaires. The research sample includes 358 people selected through simple random sampling method. The findings of the research show that formal social network had no significant effect on the educational and research performance of postgraduate students. Informal social network ($\beta = .559$) on their performance. The second strongest predictor of educational and research performance. The next effective variables were informal social network ($\beta = .333$) and access to social network ($\beta = .111$) and access ($\beta = .094$). The adjusted coefficient of determination indicates that the independent variables of this survey explained 0.44% of the variance of the dependent variable of the study, i.e. the educational and research performance of the postgraduate students.

As a result, it is necessary for university education planners to benefit from informal social networking capabilities and use it as an important communication mechanism for improving the educational and research performance of postgraduate students.

Keywords: : Formal and informal social network, Higher education, Educational planning, Academic performance, Postgraduate studies.

¹ Associate Professor of Sociology, Faculty of Humanities & Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. (Corresponding Author) (razeghi@umz.ac.ir)

² Professor of educational planning, University of Mazandaran

³ MA in Youth Study, at the University of Mazandaran